

Pārresoru koordinācijas centrs

SADARBĪBAS PLATFORMAS “DEMOGRĀFISKO LIETU CENTRS” 38. SĒDE

2021. gada 3. jūnijā plkst. 15.00 – 17.00

ZOOM

PROTOKOLS

Sēdes dienas kārtība

- 1) LM priekšlikumi ES direktīvas pārņemšanā - EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA (ES) 2019/1158 (2019. gada 20. jūnijs) par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2010/18
- 2) Minimālo sociālās apdrošināšanas iemaksu ietekme uz īstermiņa pabalstu aprēķināšanu

Sēdi vada:

Imants Parādnieks, ekspertu sadarbības platformas “Demogrāfisko lietu centrs” (DLC) vadītājs

Piedalās:

Ekspertu sadarbības platformas “Demogrāfisko lietu centrs” dalībnieki un to pilnvarotie pārstāvji:

N. Jirgensone – Pārresoru koordinācijas centra (PKC) Attīstības plānošanas nodaļas konsultante

P. Leiškalns – Sociālo lietu eksperts

J. Muižniece – LM Valsts sekretāra vietniece

K. Ploka – finanšu ministra padomniece

Nepiedalās:

R. Bremšmits - VARAM Reģionālās politikas departamenta direktors

K. Lipšāns – LM parlamentārais sekretārs

I. Mežs – LU EVF Ekonomikas un vadības zinātniskā institūta pētnieks, demogrāfijas jomas eksperts

Citi sēdes dalībnieki:

I. Akmentiņa–Smildziņa- Māmmāmntētiem.lv vadītāja

A. Gaile - LM Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta vecākā eksperte dzimumu līdztiesības jautājumos

I. Upīte - LM Sociālās apdrošināšanas departamenta vecākā eksperte

S. Stabiņa - LM Sociālās apdrošināšanas departamenta direktore

Protokolē:

Dace Valte-Rancāne (PKC)

Sēdi sāk plkst. 15.04

1. LM PRIEKŠLIKUMI ES DIREKTĪVAS PĀRŅEMŠANĀ - EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA (ES) 2019/1158 (2019. GADA 20. JŪNIJS) PAR DARBA UN PRIVĀTĀS DZĪVES LĪDZSVARU VECĀKIEM UN APRŪPĒTĀJIEM UN AR KO ATCEĻ PADOMES DIREKTĪVU 2010/18

(J.Muižniece, A.Gaile, I.Upīte, I.Parādnieks, N.Jirgensone, I.Akmentiņa-Smildziņa)

1) paternitātes atvaļinājums

A.Gaile informē, ka līdz 2022. gada 2. augustam jāievieš Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/1158 (2019. gada 20. jūnijs) par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem, kuras mērķis ir nodrošināt darba tiesiskajās attiecībās esošo sieviešu un vīriešu vienlīdzīgas iespējas darba tirgū un veicināt ar ģimenes pienākumiem saistītu atvaļinājumu un elastīga darba nosacījumu izmantošanu. Lai gan direktīva ietver virkni prasību dalībvalstīm (piemēram, apmaksāts paternitātes atvaļinājums; apmaksāts bērna kopšanas atvaļinājums; aprūpētāja atvaļinājums; darbinieku tiesības uz īslaicīgu prombūtni; darbinieku tiesības lūgt elastīgu darba režīmu bērna vai piederīgā aprūpes nolūkā; darbinieku iegūto tiesību saglabāšana, aizsardzība pret diskrimināciju, atlaišanu, citām nelabvēlīgām sekām; valsts veic pasākumus, lai aizliegtu mazāk labvēlīgi izturēties pret darba ņēmējiem, kuri izmantojuši atvaļinājumus, no kurām daļa jau Latvijā ieviestas), šodienas sarunas tēma ir bērna kopšanas atvaļinājums un aprūpētāju atvaļinājums. Direktīva paredz 10 darba dienu apmaksāta paternitātes atvaļinājuma ieviešanu (šobrīd pieejamas 10 kalendārās dienas) un vecāku atvaļinājuma nenododamo daļu, kā arī aprūpētāja atvaļinājumu līdz 5 dienām gadā radnieka atbalstīšanai medicīniskas nepieciešamības gadījumā.

I.Upīte sīkāk informē, ka Direktīva arī nosaka, ka apmaksātajam 10 darba dienu paternitātes atvaļinājumam jābūt elastīgi izmantojamam un atvaļinājuma piešķiršanai nav nosakāms kvalifikācijas periods. Šobrīd Latvijā pieejams 10 kalendāro dienu atvaļinājums, kas jāizmanto divu mēnešu laikā pēc bērna piedzimšanas, tam kvalifikācijas prasības nav izvirzītas, bet tādas izvirzītas pabalstam – trīs mēneši sešu mēnešu periodā vai seši mēneši 24 mēnešu periodā pirms bērna dzimšanas. Atvietoājums ir 80% apmērā no personas ienākumiem. Lai izpildītu Direktīvas prasības, nepieciešams izdarīt grozījumus normatīvajos aktos, paredzot apmaksātas 10 darba dienas.

I.Parādnieks norāda, ka būtu vēlams arī noteikt vismaz 6 mēnešu periodu paternitātes atvaļinājuma izmantošanai, tāpat diskusija var būt par ilgāku paternitātes atvaļinājumu. Tāpat būtu atbalstāma pagarināta atvaļinājuma (papildu 5 darba dienas) piešķiršana, ja ģimenē ir pirmsskolas vecuma bērns.

K.Ploka norāda, ka vecākiem labvēlīgāk būtu pagarināt izmantošanas periodu, piedāvājot ģimenēm, īpaši ģimenēm ar vairākiem bērniem, lielāku elastību.

I.Akmentiņa-Smildziņa arī rosina apsvērt papildu atvaļinājuma dienu piešķiršanu, ja ģimenē jau aug mazs bērns, jo viena jaundzimušā un jaundzimušā un vecāku brāļu/māsu vienlaicīga aprūpe būtiski atšķiras. Intensīvāks partnera atbalsts ir arī būtisks no pēcdzemdību depresijas profilakses viedokļa, jo šobrīd sievietei pēcdzemdību periodā nav pieejamas citas atbalsta personas.

Papildus, ierosina vairāk uzmanības pievērst informatīvajām kampaņām, lai mainītu darba devēju attieksmi, jo šobrīd darba devēji ne pārāk atbalsta paternitātes atvaļinājuma ņemšanu. Tāpat vērs uzmanību, ka vasarā bērnodārzu “atvaļinājumi” vecākiem ir milzīga sāpīga problēma.

I.Parādnieks lūdz normatīvo aktu projektu anotācijā norādīt, ka jāpievērš uzmanība darba devēju motivēšanai.

J.Muižniece norāda, ka būtu pieļaujams pagarināt atvaļinājuma izņemšanas periodu, bet ņemot vērā, ka ar Satversmes tiesas spriedumu paplašināts paternitātes pabalsta saņēmēju loks, mazticama ir plašāka pabalsta diferencēšana, tomēr šāda iespēja paturama prātā.

2) Bērna kopšanas atvaļinājums un vecāku pabalsts

I.Upīte informē, ka Direktīva paredz katram no bērna vecākiem individuālas tiesības uz 4 mēnešu ilgu apmaksātu vecāku atvaļinājumu, kas izmantojams līdz bērna 8 gadu vecumam, vienlaikus 2 mēneši no vecāku atvaļinājuma (no 4 mēnešiem) nav nododami otram vecākam. Latvijā šobrīd katram no bērna vecākiem (vai adoptētājam) ir individuālas tiesības uz bērna kopšanas atvaļinājumu līdz bērna 8 gadu vecumam, kas nav ilgāks par 18 mēnešiem, tiesības uz 12 vai 18 mēnešus ilgu vecāku pabalstu (pabalsta izmaksas periodā vecāki var mainīties), turklāt pabalsta saņemšanas periodā vecāks var vienlaicīgi arī strādāt, saņemot samazinātu pabalstu. Direktīva nosaka, ka BKA nenododamajā daļā strādāšana nav pieļaujama, turklāt neto atvietojumam jābūt vismaz 65%.

Direktīvas prasību ieviešanas kontekstā risinājums būtu paredzēt, ka:

1) 12 mēnešu vai 18 mēnešu periodā integrēta 2 mēnešu nenododamā daļa, kura pienākas otram vecākam; vai 2) BKA tiktu pagarināts par 2 mēnešu nenododamo daļu (12/18 mēneši +2 mēneši); nenododamo daļu abi vecāki var izmantot vienlaikus un tās laikā vecāki nedrīkst strādāt (jāatrodas BKA).

I.Parādnieks norāda, ka nepieciešams precizēt EK viedokli jautājumā par atvaļinājuma nenododamo daļu, lai nepasliktinātu situāciju viena vecāka ģimenēm. Vēlamais risinājums būtu 12/18+2 mēneši.

I.Akmentiņa-Smildziņa pievienojas risinājumam, ka bērna labākajās interesēs būtu nezaudēt šos divus mēnešus; simpātisks ir nosacījums, ka nenododamo daļu vecāki var izmantot vienlaicīgi – bērni iegūst no tā, ka vecāki ir vairāk kopā un ar bērnu. Papildus rosina apsvērt iespēju nodot atbalsta personai-otram aprūpētājam (kas cieši saistīts ar ģimeni) nenododamo BKA daļu gadījumos, kad bērna tēva nav vai tas gājis bojā, lai viss aprūpes smagums negultos tikai uz viena vecāka pleciem.

I.Parādnieks norāda, ka saistībā ar Satversmes tiesas spriedumu būs šis jautājums jāaktualizē. Un

I.Upīte informē, ka tuvākajā TM darba grupā tiks vērtēti iesniegtie priekšlikumi, citu starpā arī šis.

3) Aprūpētāja atvaļinājums

I.Upīte informē, ka Direktīva paredz atvaļinājumu vismaz 5 darba dienas gadā (var būt gan apmaksāts, gan bezalgas), lai personīgi aprūpētu piederīgo vai kādu personu, kura dzīvo vienā māsaimniecībā ar darba ņēmēju un kam ir nepieciešama aprūpe nopietnu medicīnisko iemeslu dēļ (piederīgais Direktīvas izpratnē – darba ņēmēja dēls, meita, māte, tēvs, laulātais vai partneris, ja valstī atzītas šādas attiecības, un kopējā māsaimniecībā dzīvojošie).

Latvijas normatīvajā regulējušā šāds atvaļinājums šobrīd nav paredzēts.

LM piedāvātie iespējamie risinājumi, šobrīd tiek virzīts pirmais:

- 1) neapmaksāts aprūpētāja atvaļinājums (darba devējs var izvēlēties apmaksāt);
- 2) valsts apmaksāts - visiem vienādā fiksētā apmērā (kā valsts sociālais pabalsts – nepieciešams papildu finansējums);
- 3) valsts apmaksāts – individuāli aprēķināts (kā slimības pabalsta gadījumā – saistīts ar sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes celšanu).

I.Parādnieks norāda, ka vēlams būtu apmaksāt vismaz divas šī atvaļinājuma dienas analogiski kā darbnespējas lapu.

LM informē, ka aprūpētāja atvaļinājuma gadījumā sarežģītums ir pierādīšanas faktā, kas ir resursu ietilpīgi, uz ko **I.Parādnieks** atbild, ka izeja varētu būt mājsaimniecības reģistrēšana, kas atvieglotu pierādīšanas nastu.

DLC nolemj:

- 1.1. atbalstīt paternitātes atvaļinājuma pieprasīšanas perioda pagarināšanu no esošajiem diviem mēnešiem līdz sešiem mēnešiem, tāpat konceptuāli atbalsta I.Akmentiņas-Smildziņas priekšlikumu diferencēt atvaļinājuma garumu (papildu 5 darba dienas, ja ģimenē jau aug pirmsskolas vecuma bērns);
- 1.2. konceptuāli atbalstīt risinājumu bērna kopšanas atvaļinājums 12/18 mēneši + 2 mēneši un lūgt LM aprēķināt fiskālo ietilpību variācijām 12/18+1 un 12/18+2;
- 1.3. konceptuāli atbalstīt piecu dienu bezalgas aprūpētāja atvaļinājuma noteikšanu; rodot iespēju precīzi konstatēt mājsaimniecības sastāvu, pārskatīt iespēju daļēji apmaksāt šo atvaļinājumu.

2. MINIMĀLO SOCIĀLĀS APDROŠINĀŠANAS IEMAKSU IETEKME UZ ĪSTERMIŅA PABALSTU APRĒĶINĀŠANU

(J.Muižniece, A.Gaile, I.Upīte, I.Parādnieks, N.Jirgensone, I.Akmentiņa-Smildziņa)

J.Muižniece informē, ka no 2021. gada 1.jūlija stājas spēkā prasība par minimālo sociālās apdrošināšanas iemaksu veikšanu; vēlētos diskutēt par īstermiņa sociālās apdrošināšanas pakalpojumu aprēķināšanu un piešķiršanu.

I.Upīte skaidro, ka ja personas ienākumi ceturksnī pārsniedz 1500 euro vai mēnesī 500 euro, tad piešķiramā īstermiņa sociālās apdrošināšanas pakalpojuma apmēru tas neietekmēs, taču ja ienākumi ir mazāki, darba devējam par šo personu jāpiemaksā starpība, lai tiktu nodrošinātas minimālās iemaksas. Ja ir vairāki darba devēji, tad katrs darba devējs iemaksas veic proporcionāli deklarētajam ienākumam. To, cik lielu summu būs jāiemaksā katram darba devējam vai pašnodarbinātajam, triju mēnešu laikā pēc ceturkšņa beigām aprēķina VSAA un līdz trešā mēneša 20.datumam paziņo par iemaksām VID. Attiecīgi VID pēc informācijas saņemšanas informē darba devēju vai pašnodarbināto personu Elektroniskās deklarēšanas sistēmā.

Ar minimālajām iemaksām un pakalpojumiem saistītā problemātika ir tāda, ka iemaksu objektu aprēķina par kalendāro gadu, bet īstermiņa pabalstu aprēķina pēc algas datiem 12 mēnešus pirms gadījuma, tāpēc vienmēr būs nobīde starp personas minimālo iemaksu gada objekta apmēru un apmēru, pamatojoties uz kuru personai piešķir pakalpojumu. Papildus iespējams, ka pabalsta piešķiršanas brīdī VSAA vēl nav aprēķinājusi minimālās iemaksas, un piešķirot pakalpojumu, tas tiek balstīts uz “veciem” reģistrētajiem datiem, rezultātā pabalsts tiek piešķirts mazākā vai lielākā apmērā nekā tam būtu jābūt.

LM šajos atsevišķajos gadījumos rosina: 1) uz personas iesnieguma pamata pārrēķināt pabalstu, ja tam jābūt lielākam; šobrīd automātiski bez iesnieguma VSAA to izdarīt nevar, jo VSAA nav informācijas, vai personai ir vai nav jāveic minimālās iemaksas; vai 2) VSAA “kāpjās atpakaļ” četrus mēnešus pirms pakalpojuma piešķiršanas (tad VSAA būtu vairāk informācijas par

ienākumiem), bet šāda situācija skar nelielu darba ņēmēju daļu un tāpēc būtu nelietderīgi mainīt nosacījumus visiem.

I.Parādnieks norāda, ka pieņemams ir tikai pirmais risinājums, turklāt jāatrod veids, kā to izdarīt automātiski - uzlabot VSAA datu bāzes un saslēgt ar citām sistēmām datu apmaiņai, iespējams, resurss jāmeklē RRF finansējumā. Sistēmai jābūt "apmācāmai", lai novērstu manuālu iesniegumu apstrādi, kas prasa daudz cilvēkresursu. Jārod iespēja cilvēkam dot vismaz iespēju norādīt vajadzīgo informāciju, kas ļautu sistēmai automātiski pārrēķināt pabalsta apmēru. Lūdz organizēt tikšanos tieši par VSAA sistēmu un datubāzēm, lai apsvērtu būtiskus iespējamus sistēmas uzlabojumus – gan īstermiņā, gan ilgtermiņā.

J.Muižniece atbild, ka vēlreiz pārrunās ar VSAA jautājumu par ieviešanas grūtībām, šīs problēmas ir apzinātas, tāpēc arī tiek lūgts DLC viedoklis.

Pielikumā: prezentācija

Sēdi slēdz plkst. 16.35

Sadarbības platformas "Demogrāfisko lietu centrs" vadītājs

I. Parādnieks

Sagatavoja:

D. Valte-Rancāne, 67082975

dace.valte@pkc.mk.gov.lv